

Кузя прокинувся, довго роздивлявся тріщини у стелі і рахував стукіт крапель, які падали рівно раз на чотири секунди. Минулої ночі тут заливали рясні червневі зливи, стріха набралася водою і тепер плакала на стару підлогу. Безголосий протяг залітав крізь шпарину під дверима, а вилітав — крізь вікно, яке Кузя голіруч розтросив з горя і самоти тиждень тому.

Підвівся, позіхнув і пішов умиватися. Вологі серветки давно скінчились, та води з болота вистачить на вічність. В'язка, руда, з ряскою. Але гарячим літнім ранком смакує артезіаною і амброзією водночас, серед смерті — життєвою радістю, серед безнадії — останньою лозиною, рятівним квітком від спраги та відчаю. Смакує шансом не потонути у забутті, в яке він забрався, тікаючи від світу людей і проблем, які створив сам.

Тут не їздять патрульні машини і не галасують офіційні туристи. Тут сонячний стоп і болотяний дзен. Тут комиші ростуть у далеку височінь. Тут ряска dorостає до розмірів медузи і все зруйновано доценту, до шиферу і цементу. Тут серед сараїв ночами розгулюють косулі, заходять до хат, роздивляються зорі крізь проломи у дахах і сумно жують зітлілі листи без зворотних адрес.

Тут заповзають змії в кросівки і лоскотять беззахисні голеностопа. Кузя витрушує їх щоранку, а змії тікають у блакитні скриньки, кинуті серед уламків сільпошти і пишуть щасливих листів у рідні кубла: *«Мамо, мені тут хороше: сонце палить мої отруйні і відмінні риси, мої крокодилячі шкури, мене не топчуть туристи. Я сплю».*

Тут запашні квіти dorостають до висоти блакитних небес. Він не знав їх імен. Очам не потрібні імена. Одного ясного дня Кузя знайшов цей Хутір, знайшов дім із тисячами мертвих мух, скинув рюкзак і зрозумів: житиме тут, доки не помре.

Серед перших жарів і гарячів поліського літа, в цю глушину його завіз один чернігівський рибалка: розказував про щуку, травив про браконьєрів, сьорбав віскі і навчав, як правильно ховатися від патруля міліції серед тисяч острівців, серед водяних лабіринтів у дельті Прип'яті. Туди він і закинув Кузю, який помиратиме під вагою консервів і рису, повзтиме до хащ, про які забула навіть київська картографічна фабрика.

Кузя довго вибирав місце. Роками вивчав карти відселених теренів, карти Чорнобильської Зони, пхаючи у рюкзак спальник, консерви і спиртне, аби зустрічати ще один захід сонця в Прип'яті і засинати прямо на даху.

Але там скрізь люди і від них не сховатися, ба, що Заборонена Зона. Там зарослими залізошляхами мандрують бадьорі туристи, засмаглі металісти і неголені контрабандисти. Там точка перетину потаємних світів і вузол чорнобильських стежок. Там мародери розливають у доаварійні гранчаки самогон, контрабандисти наминають гомельські ковбаси і стиглі сири мозирщини, глушать наровлянське молоко, і палять сигарети «Мінськ-7». Вони ризикують життям і тягнуть провіанти через кордон аби закусити серед стін кинутого міста, і нестися далі, у своїх чорних справах. Тільки туристи осторонь свята життя: тихо лежать, підклавши під голови рюкзак і роздивляються нескінченне, багато-зоряне небо.

От він і вибрав безіменні урочища там, де річка Прип'ять впадає в Дніпро — то вже Зона, але з жителів — тільки тиша і смерть. Особливо, якщо пірнути глибше у нетрі, знайти забуту хату серед безіменних руїн, де навсібіч тільки канали, кинуті ділянки держкордону, комарі і повільна смерть від отруйної води з мутних калюж.

Тоді він ще не думав про смерть. Тоді він слухав про рибу: рибалка швидко віз його крізь широти Дніпра, розбавлені сотнями безіменних островів і десятками кинутих плавбаз, травив про щуку, а хижі риби пливли за ними стрімголов. Пливли, аби не було самотньо вночі, коли поодинокі хмари втечуть на південний захід і зорі сипатимуть в воду, наче перець і тютюн, які сиплеш перехрестям, сподіваючись, що кінологи не схоплять відразу. Сиплеш і молишся на дощ, аби перейти кордон, потопаючи у болотах Білорусі, втекти до інших діалектів і усталених диктаторських режимів, аби крізь зяючий дірками шифер вивчати у хованці сузір'я, які все життя так безуспішно вивчав.

Тиша впала на плеса, а зорі проступали на фіолетах вечірнього неба, яке ще не набралось важкими темрявами поліської ночі. Рибалка допоміг підійняти рюкзак, простягнув наостанок віскі, і сказав, що за сезон приїде тричі. І коли потреба — підвезе найнеобхідніше. Кузя сказав, що викинув телефон і тут все одно не ловить зв'язок, тому вони забилися зустрітись рівно за місяць, коли пропасниця битиме в бубни галюцинацій, а жаб'яча рок-опера гаситиме барабанні перетинки всього сущого. Слава Богу, Кузя не забув плеєр. Слава богу, сонячні батареї з собою. Сонця тут буде предостатньо.

Що було у нього с собою? Впевненість, висока температура, змоклі ноги, чотири непальських бафи теплих і холодних палітр, наручний годинник кольору морської води, укуси на руках, п'ятдесят банок консервів вагою триста двадцять п'ять грамів кожна, три кіло рису, п'ять кіло цукру, кіло чаю, сотні мівін і сімсот льодяників. Штук сорок батарейок, мільйон вологих серветок і свята віра: тут йому ніхто не завадить підбити підсумки нікчемного життя, пробачити образи, годинами розмовляти із голими стінами, збити кулаки об старі дошки, віднайти мотивації, стержні і фабули, здобути друге дихання, дати під дих смерті, уникнути болючих бюрократичних процедур, які ляжуть на плечі рідним, коли він помре.

У нього були стоптані кросівки і на додачу — чотири рулони скотчу, нитки з голкою і мотузка — ладнати цю китайську нечисть. Навіть ортопедичні устілки були. Все для комфортного життя серед розрідженого гірського повітря, серед тіней палатки раннім і свіжим ранком.

І палатка у нього була. Він купив її у старого в'єтнамця на рибальському ринку сім років тому і сотні днів вона служила йому у різних кліматичних зонах, сім років всотувала солі його поту та сторінки жаків з похмурих снів, вбирала в себе вологи його потаємних мрій, завше підставляла камуфляжні спини все новим і новим зливам у різних меридіанах світу.

У нього був швейцарський ніж і налобний китайський ліхтар, німецький дощовик і британський карімат, вітчизняний спальник і тайванська запальничка з польськими газбалонами, з російським авось на рахунок того, що газу вистачить на вічність. Вистачить на те, аби світлими вечорами розігрівати тушковане м'ясо і пускати нескінченні пари у тьмяні ранкові тумани. Аби нашвидкуруч сушити шкарпетки після тижневих злив, коли тут все потоне, і розкурочене дахіття нещасних халуп назавжди піде під воду — в обійми чорних торфів і салаткових медуз.

Хто він? Його не існує. Біографія Кузі — поза зоною досягнення бюрократичних апаратів і лічильних комісій. Про нього навіть сусіди забули: він не бігає палити на східмайданчик, не відвідує виборчі дільниці і не скидався на ремонт під'їзду. Кузі нема на паперах, а його навички і вади не реєструють палати трудової статистики, навіть центри зайнятості не реєструють. У нього борги за комуналку, купа штрафів і недійсний паспорт. І коли піймають — три доби сидітиме у погранзаставі, плюватиме у стелю і слухатиме байки натомлених прикордонників про білоруські сигарети і стрілянину у минулий четвер. Він алкоголік, нікчема і забув дорогу на могили своїх предків.

Кузя народився у ніч аварії на ЧАЕС, яка назавжди залишить слід на обличчі цієї землі. З ранніх малеч пам'ятав похмурих ліквідаторів у день свого народження: свято дитячої радості справляли на сумних історіях про трагічний вісімдесят шостий. Друзі Старого збиралися за столом, брали до рук товсті скельця горілчаних стограмів, підіймали третю, четверту і п'яту, згадували хоробрі звитяги минулого, лаштували обережні прогнози на майбутнє, і заливали тривожні миті сучасного страхітливими вогнепальними сумішами. Кузя всотував і ріс. Всотував кілотоннами історії про буремні дні ліквідації, роздивлявся чорно-білі фото і збирав вирізки з газет на стінах своєї кімнати. Він вирішив якось докласти руку до Чорнобиля. Коли виросте. Але виріс і так і не навчився в житті нічому корисному. Ось і тинявся забороненою зоною: нелегально і без будь-якої справи.

Там були миті серед дощу і мороку, серед калюж і колючого дроту. Він тремтів під зливами, дихав тихіше, пробував розтанути під ліхтарним світлом прикордонників, які ось-ось помітять і витягнуть до холодного світла погранзастав. Кузя уважно роздивлявся табельну зброю, наставлену на нього, вислуховував докори і отримував штрафи. Він пережив всяку дурню. Тепер ось переживав проблеми, які створив сам. І замість їх вирішити — тікав подалі від людей.

І тут знаходив спокій, контингент миротворчих дзенів, чарівної дрімоти і камбеків у далеке дитинство. Глухомані Чорнобиля повертають до теплих, дитячих спогадів, притягують за бари. Схожість, спільний знаменник якої — нескінченне Сонце, рясніше за яську, сонніше за трясовини тутешніх боліт.

Такими само сонячними днями вони малечею ганяли лабіринтами китайських ринків, сіпаючи в'єтнамців, лаючись з вірменцями і цуплячи кеди з шипами у китайців. Зняте зі сковорідки соняшникове насіння в кишенях попикало ноги, а Сонце — палило голову і плавило порепаний асфальт.

Дитинство Кузі втопало у плодовитих фруктах літа-осені. У стиглих і важких персиках, кривавих полуницях і смарагдових агрусах. Він заряджав у рогатку черешневі кісточки і серед серпневої спеки пуляв у літаки, заряджав серцями ягід у нескінченно блакитне небо. Рахував інверсійні сліди і малював ними японські ієрогліфи, які ніяк не міг запам'ятати, вчитуючись у титри мультику «Вальтрон».

І тільки коли стигне жовтизна білого наливу серед непролазних хащ Зони, коли мурахи марширують черевиками, шершні зависають над головою, а бджоли сідають на руки, тільки коли Кузя серед зарослої вулиці їсть гнилу аличу — тільки тоді його хапає спокій футбольного дитинства і затишок рибного кльову. Тут зона комфорту і спокою. Зона сонця і фруктів. Зона мурах і аромату бджолиних смужок.

Кузя давно вирішив, що серця людей, які в дитинстві не бігали чужими городами і не втекли від світу, зменшуються до розмірів гальки на нічному узбережжі. Вона нікому не цікава, всі дивляться на бурхливу пінку, яку не вхопити, на чорноту хвиль під зоряним небом. І лиш іноді розморені к'янті жінки, яких безлюдними узбережжями вигулюють старі коханці, торкаються гальки. Торкаються, аби на мить зануритись в історії дрібних сердець, подалі від міцних об'ємів, від подиху з ароматом віскі навпроти, від передчуття приємного і лагідного вечора, за яким постане невблаганно жорсткий трах.

Кузя прокинувся, протер очі покусаними руками, вийшов надвір, мружився вранішнім променям, поклав сонячну батарею на чорну ганчірку і пішов шукати забутої іригації, аби не померти з нудьги і самотності.

Коли зламався плеєр, він подумав, що спливе з розуму за тиждень. Коли втопилися батареї — рвав на собі волосся, а коли дочитав останню книжку — бігав у безвиході каналами, наносив їх на карту і вив від сказу. Але заспокоївся. Скоро навіть перестав робити записи серед розкресленого в клітинку блокноту, серед рваних куп спогадів, засипаних трупами комах і записи присідали пилюччям, обгортками від цукерок, вкривалися товстими шарами забуття.

Коли з нього злилися двохсоті поти втоми і спеки, коли падали вниз п'яті сльози самотності і відчаю, коли лилися соплі застуди — він не думав ані про що. Тільки про щастя, яке дарує відсутність можливостей. Перед ним не ставили вибору, які готові сніданки придбати, перед ним не пливли гарні жінки, і він не думав, як досягти їхнього лона, як схопити ще одну спідницю влучною фразою, кожна з яких значить «Привіт». Не спливали цифри рахунків, а тло зелених боліт лишалося тільки

тлом. Він поїхав дахом. Ковзав глуздом засніженими серпневими схилами, розсипаючи навсібіч ряску, яку збирав до глибоких кишень.

З тієї ряски він складав візерунки і карти звірячих стежок. Складав формули щастя і горя. Алгебру життя і смерті. Крізь мікроскопи болотяних дзеркал розглядав здобутки і помилки, сподівання і люті, пасма життя, кудлаті кучері долі, і липкі дреди прикрих невдач.

Він навчився розрізняти аромати трави і присмаки калюж з різних сторін навколишніх хащ. Кузя пам'ятав: до річки йти рівно двісті двадцять один крок звичайним ходом, а до найближчої води — сорок шість. Він точно знав, скільки мертвих німців щомиті хапають його за п'яти прозорими руками, скільки вужів вчора повзало навколо хати і скільки — залізло у стару поштову скриньку. Пам'ятав, скільки рваних хмарин пропливало на південний схід з дванадцятої до другої години дня.

Він збирав уламки пройдеших епох і зносив у дім. Знайшов серед руїн кооперативу табличку «Магазин»: фарба потріскалася, та напис ще читався. Притяг її до хати і кинув надворі. Все збирався занести в середину і поставити у куток, доповнити колекцію, скласти пазл із уламків минулого, збудувати фортецю споминів для змучених мозків у скрутні часи самоти.

Табличка так і стояла. Привиди тутешніх трясовин роздивлялись її, тицали пальцями і тихо перешіптувалися. Кузя махав їм рукою, гучно вітався і пробував зав'язати знайомство, але вони зникали, як тільки він робив п'ятий крок у їхній бік. Просто розчинялися у повітрі, без звуків, жестів і слів.

Спливали зливами похмурі дні, а уламки засохлої фарби падали у в'язкі обійми вологих ґрунтів. Кузя заніс табличку в дім. Привиди пішли і більше не поверталися.

Іноді, він помічав себе цілком живою людиною, яка мріє торкати жіночу і жувати добре просмажену, звірячу плоть. У такі підступи відчаю його хапала трясця чортової матері, від якої рятувала тільки карта, його кишенькова топографія. У моменти спекотних істерик він обводив подушечками пальців квадрати лісів, куйовдив кутикулами нерівності скотчу, вивчав вигини асфальтових трас, вишкрябував нігтями на вологій землі візерунки стежок і струмків.

В один з таких сонячних жарів він сидів на березі струмка. Той повільно гнав неглибокі води з нетрів братньої республіки Білорусь. Кузя ловив блискучих карасів на стару вудку, зліплена з багна і бамбуку. Він не думав про світ і рідних, за могилками яких давно час доглянути, не піклувався про майбутнє і не сумував за минулим. Він роздивлявся ріку, поки не задрімав.

Коли прокинувся — вудка зникла: течія понесла її кудись на південь. Кузя спробував йти хащами уздовж, та згодом — скинув штани і занурився по пояс у в'язкі чорно-смерддя, у королівство підводних багнюк і слизьких п'явок. Пройшов так метрів тридцять. Вудка прибилася до берега, до решток дерев'яного човна, в якому Кузя знайшов писаний дрібним почерком листок, на якому зміг прочитати:

«Кров на землі, тіла в болотах, смерть у негоді, стогін серед вітру. Пам'ятай алеї самотництва і блискучих карасів свого дитинства, бійки юності і кохання твоєї зрілості. Пам'ятай про обов'язки і бажання власного серця, пам'ятай про життя і ніколи не згадуй про смерть.

Не зазирає у вічність — там тільки тло з темряви. Не жалкує про минуле і ніколи не проси пробачення. Помри на болоті, прийми свою долю страшного світу, але не думай про смерть».

Я і не думав про таке. Просто нудьгував за комарами, помираючи від мошок. Вони несамопитіші й чисельніші. Вони — ніби смерть на порозі світлиці життя: іноді галасні і зненацькі, а іноді — тихі і повільні, але завжди тебе дістануть.

Яскраво світить сонце і я пробую переправитись через канал: перекинув величезну колоду на інший бік. Я ледве її дотяг, а легіони мошкар атакують, звідусіль. Ноги пошматовані і від зуду гуде голова. Тут по коліна багнюки, а інколи вона доходить до трусів, розмальованих у помаранчеві і бузкові нісенітниці. Коли я вдягнув джинси, бруд на мені вже присох і став пилюкою. Я втираю її в розідрані рани, змішуюся з болотом, стаю одним цілим з тисячею смердючих сердець болотяного рою. Я сплю.

Маленький острівцець. Я сподіваюсь, що сюди не залізуть кабани, що своїми ворсистими пиками вони ритимуть землю деінде. Навколо мене білосніжні черепи лісів, з яких будує Стоунхенджі, молю духів зупинити дощ, аби завтра знайти дорогу назад, до кинутої хати мого серця, до ліжка, яке засипало сирію штукатуркою і шпалерами, поки я тинявся серед смердючого забуття. Я заблукав.

У мене трясця пропасниці, я проходжу найглибші канали по груді у смерті, я не можу йти далі. Я давно не відчуваю болю, давно забув про хижих звірів. Я настільки загруз в болоті і просмерд, що вони помічають мене тільки коли я повільно суну повз. Я втратив людську подобу, давно не читав політичні новини, давно не запрошував коханок у французькі бістро. Я забув, як звучать голоси людей. Навіщо я викинув мобільний телефон? Дарма я втік, треба було пити холодне пиво, займатися безпечним сексом і турбуватися про карієс та споживчі кредити. Я дійсно хочу жити так, але я тут: серед боліт, каналів, ряски, болотяних медуз, п'явок, мошкар і смерті. Третій день я пробую знайти дорогу додому. Та серед боліт, серед салаткових променів поліського полуденку гаснуть сигнали супутників, хворіють на амнезію плати пам'яті, твердішають рідкі кристали дисплеїв. Я хворий.

В мене температура тридцять дев'ять, я отруївся водою. Там плавали мошки, і я всі чотири роки пив воду з мошками. В мене є ліки, та вони за мурами з боліт, і я забув туди дорогу тринадцять років тому.

Я сплю серед калюж і ховаюся від комах під брудним рядном, та зорі видно навіть крізь бруд. Я закриваю очі коли небо зоряне і темне, відкриваю — а воно ранкове і блакитне. Ночі пролітають миттєво. Дні тягнуться нескінченно.

Якщо довго слухати звуки болота, можна поїхати дахом ген далеко-далеко. Вже немає сил знайти Хутір. Він був тут сто років тому і тільки імперська топографія його пам'ятає, але клянуся Богом: я бачив привиди хат минулої ночі. Скоро я помру.

В мене кінчаються припаси, треба терміново знайти дорогу назад. Свої заброди я втратив два дні тому. Я звик до п'явок, не віддираю їх і навіть парочку з'їв. Вони схожі на желе, коли проводиш по ним шершавим язиком, білим від утоми, гарячим від літа, жадібним від самоти. Якось я повернувся з боліт і в мене змінився колір очей. Став салативий. Зараз знов. Мені страшно. Я починаю на щось перетворюватись.

Я тарабаню панцирами черепах, яких позавчора доїв. Я плестиму прикраси з комахоїдних рослин, з чарівних росичок, у сліпій надії, що мене врятує їх сила, що вони виростуть до неба, піднімуть мене над нескінченним лісом, над машкарою, і я нарешті побачу Хутір. Я прокладу нові маршрути і стрибатиму росичками з болота на болото. Більше ніколи не спускатимуся на землю і не мочитиму відбитих намозолених ніг.

Я все не можу знайти Хутір. Його добре сховали. У війну там сиділи партизани, а потім — оселилася стара: цупила вовченок, няньчила їх і перетворювала на круків, на рисей, на гігантських болотяних големів, а потім — розпалася на комиш і сонячне світло. Круки казали, що вона стала навколішки і потонула в болоті. Тепер там жив я. Поки не заблукав.

Я скинув кілограмів десять, але в болото став провалюватися ще глибше. Від мене смердить, як від середньовічного паломника. Одежа парує біля багаття, а п'яти — тріскаються і не заживають. Я давно кинув бинтувати ноги, давно перестав прискати мозолі антисептиком, зволожувати їх серветками і припалювати йодом — то все давно закінчилось. Я втратив свідомість.

Мене розбудила Вона. Підійнялася з болота і прикликала круків пронизливим свистом. Я прокинувся на Хуторі: лежав вдома, на табличці «Магазин». Рибалка приїхав у вересні. Я сказав, що більше приїздити не треба. Віддав всі гроші, попросив купити найдешевших консервів, мівіни і зимовий спальник. Рибалка повернувся з усім за два тижні. Нагодував юшкою і пригостив віскі. Ми більше ніколи не бачились.

Вона латає дірки у стрісі, ходить хатою туди-сюди і мугикає під ніс докори мертвими мовами. У неї волосся кольору мідного кабелю, а очі — смарагдова ряска.

Вона сміється гулким вітром, протягом серед кинутих хат. Вона посмішка плинності і жарт вічності.

- Ти летиш над рікою життя занадто швидко. Нащо ти прийшов до мене?
- Я не хочу помирати.
- Ти вже давно помер, бо вибрав смерть. Ти знайшов її у струмках Рудого лісу, у отруйних трунках, які вливав у себе без пам'яті. Помри.

Я повернуся додому, буду курити дешеві сигари і танцювати на паркеті під життєрадісні пісні. Буду дмухати на гарячий чай, шпарити ним язика, пити вино, сидіти на даху раннім вечором і пізнім ранком, кохати жінок, їздити на метро, поступатися місцем дівчатам, ходити в маркет о шостій за мінералкою, поки всі сплять, морозитись від колишніх і наярювати майбутнім, розпивати в парках, коли тепло, і ховатися пабами, коли холодно. Поставлю склопластикові вікна, збиратиму гроші на мотоцикл. Буду навідуватися до батьків, читати нудні книжки, слухати ембієнт, а потім — потужний та енергійний фольк, буду бігати в парку, скочуватися схилами на велосипеді, наберу кредитів, відрощу пузо, запишуся в качалку, відштампую візами три закордонних паспорти, підчеплю трипер в Азії, аплудуватиму пілотованій місії на Марс.

Але я не повернувся. Я помер, розсипався на ряску серед поліських боліт.

Маркіян Камиш
2014